

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za istočnoslavenske i zapadnoslavenske jezike i
književnosti

Diplomski rad

Frazemi sa sastavnicom “riječ” u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

Mentor: dr. sc. Dubravka Sesar, red. prof.

Komentor: mr. sc. Anita Hrnjak

Studentica: Paula Jovica

U Zagrebu, ožujak 2013.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Strukturna analiza frazema.....	2
3. Semantička analiza frazema.....	20
4. Ekvivalentnost frazema.....	40
4.1. Ekvivalentnost frazema sa sastavnicom <i>riječ</i> u ruskom i hrvatskom jeziku.....	41
4.2. Ekvivalentnost frazema sa sastavnicom <i>riječ</i> u češkom i hrvatskom jeziku.....	46
4.3. Ekvivalentnost frazema sa sastavnicom <i>riječ</i> u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku.....	58
5. Zaključak.....	61
6. Literatura.....	62
7. Sažetak.....	63
8. Ključne riječi.....	64

1. Uvod

Frazeologija je mlada lingvistička disciplina koja proučava frazeme.

Početke znanstvene obrade ruske frazeologije položio je sredinom prošlog stoljeća ruski lingvist V. V. Vinogradov objavljivanjem rada *Osnovni tipovi frazeoloških jedinica u ruskom jeziku*. Nakon toga se na području bivšeg Sovjetskog Saveza pojavljuju brojni radovi koji analiziraju semantičke, leksičke, morfološke i sintaktičke odnose među frazemima, uslijed čega nastaju i prvi rječnici. Razvoj frazeologije se ubrzo širi i na ostale slavenske zemlje.

U Hrvatskoj se povezuje s imenom A. Menac koja je početkom 70-ih godina 20. stoljeća okupila oko sebe grupu suradnika, uglavnom rusista, koji su uskoro postali jezgra Zagrebačke frazeološke škole. Prvi frazeološki rječnik, *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, pod redakcijom J. Matešića, objavljen je 1982. godine.

U Češkoj se razvoj frazeologije povezuje s imenom F. Čermáka koji je početkom 80-ih godina objavio svoj rad *Idiomatika a frazeologie češtiny*, teorijsku osnovu dugo pripremanog kolektivnog rječnika *Slovník české frazeologie a idiomatiky*, čiji je prvi dio objavljen 1983.

Osnovna jedinica frazeološkog sustava svakog jezika je frazem, čvrsta sveza riječi koja se sastoji od najmanje dviju sastavnica i rabi u gotovu i stalnu obliku, a ne stvara u govornom procesu. Sastavnice karakterizira cjelovitost i čvrsta struktura, kao i to da je jedna ili više njih izgubila svoje prvotno značenje. Frazemi se upotrebljavaju često i u raznim stilovima, u svakodnevnom govoru i u pismu. Pri tom mogu biti dio rečenice i u njoj ispunjavati određenu sintaktičku funkciju ili imati funkciju samostalne rečenice. Jedna od najvažnijih značajki frazema je slikovitost koja je izražena u njegovoj dubinskoj strukturi i koja nam pomaže u otkrivanju frazeološkog značenja. Bitne značajke frazema su i ekspresivno-emocionalna obojenost, njegova metaforičnost i konotacija. (v. Fink-Arsovski 2002: 6-7) Sve navedeno ukazuje na to da su upravo frazemi ti koji obogaćuju svaki jezik čineći ga slikovitim i pomažu nam izraziti emocije pružajući cijelu paletu različitih izraza za svaku prigodu.

U ovom radu bavit ćemo se analizom ruskih, čeških i hrvatskih frazema sa sastavnicom *riječ*. Ona će se provoditi na strukturnoj i semantičkoj razini, a bit će analizirana i njihova ekvivalentnost. Strukturna analiza se bavi oblikom frazema,

njegovim leksičkim sastavom i sintaktički glavnom riječju. Semantička analiza usredotočena je pak na značenje frazema i način na koji ono nastaje te koju ulogu u tomu imaju pojedine sastavnice. Ekvivalentnost frazema proučava sličnosti među frazemima različitih jezika, pronalazeći tako potpune ili djelomične ekvivalente. Budući da je u ovom slučaju riječ o srodnim slavenskim jezicima, u njima se često susreću jednaki ili slični frazemi koji potječu iz zajedničke jezične prošlosti i zajedno tvore slavensku frazeologiju.

2. Strukturna analiza frazema

Frazemi uglavnom imaju veoma čvrstu strukturu i upotrebljavaju se u gotovom obliku, unaprijed poznatom govorniku. Pri tom nije važna samo činjenica da se ne mijenjaju sastavnice frazema, već i njihov raspored. Tako nije ispravno reći npr. “do riječi od riječi”, već samo *od riječi do riječi*. Ponekad se pojedina sastavnica frazema može zamijeniti drugom riječju, pri čemu značenje frazema ostaje jednako. Ta riječ može biti sinonim, kao što je to slučaj u frazemu *posljednja (zadnja) riječ*, ali postoje i slučajevi kad se sastavnica može zamijeniti riječju drukčijeg značenja, kao npr. u frazemima *voditi (imati) glavnu riječ* ili *u punom (pravom) smislu riječi*. Postoje i zamjene druge vrste (v. Menac 2007: 13), prve od kojih su gramatičke zamjene koje se odnose na glagolski vid te promjene gramatičkih oblika - deklinaciju, konjugaciju, rod i dr., npr. *doći / dolaziti do riječi, škrt (škrta) na riječima* itd. Druge zamjene se odnose na istu sliku, ali imaju različit odnos subjekta i objekta radnje, kao u primjerima *dati riječ komu* i *dobiti riječ*. Treće zamjene se odnose na frazemske antonimske parove, kao što su *razbacivati se riječima - štedjeti riječi*.

Osim zamjenjivih, u frazemu mogu postojati i izostavljivi dijelovi (v. Menac 2007: 19), upotreba ili izostavljanje kojih također ne utječe na ukupno značenje frazema, npr. *imati <glavnu (prvu, veliku)> riječ, ni riječi <više> <!>*.

Frazem čine najmanje dvije, a najviše neodređen broj riječi, te tako može imati strukturu fonetske riječi, sveze riječi ili rečenice.

Fonetska riječ (npr. *na riječima*) je sveza jedne samostalne i jedne nesamostalne riječi koje zajedno tvore naglasnu cjelinu (v. Menac 2007: 18).

Svezu riječi, najčešći oblik frazema, čine dvije ili više samostalnih riječi, uz pomoćne riječi ili bez njih (v. Menac 2007: 18). Ona može biti nezavisna, kad se sastavnice povezuju nezavisnim veznicima (*riječju i djelom*), ili zavisna, u slučaju koje frazeme grupiramo po glavnoj riječi te ih tako dijelimo na imeničke (*časna riječ*), glagolske (*biti od riječi*), pridjevske (*škrta na riječima*) itd.

Ukoliko frazemi imaju strukturu rečenice, one mogu biti krnje (*nemat riječi*), jednostavne (*riječ je zapela u grlu komu*) ili složene, koje dijelimo na nezavisno (*slova povzbuzuju, primjeri táhnou*) i zavisno složene (*ja neřikám tak ani tak, ale na moje slova dojde*).

Kao posebnu skupinu analizirat ćemo poredbene frazeme. Oni imaju dva osnovna strukturalna tipa: trodijelni (*být jako slovo boží*) i dvodijelni (*как на слове камень*). Trodijelni se sastoje od komponente koja se uspoređuje (A-dio), poredbenog veznika (B-dio) i komponente s kojom se uspoređuje (C-dio), a dvodijelni samo od B-dijela i C-dijela (v. Fink-Arsovski 2002: 12). Oba tipa imaju istu strukturu kao i ostali frazemi (fonetska riječ, sveza riječi ili rečenica).

1. Frazemi sa sastavnicom *riječ* koji imaju strukturu fonetske riječi u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku:

a) prijedlog + imenica

- до слова
- без слов
- со слов
- по слову
- по словам *кого (чьим)*
- beze slova
- bez riječi
- na riječima

b) niječna čestica + imenica

- ни слова

2. Frazemi sa sastavnicom *riječ* koji imaju strukturu sveze riječi u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku:

2.1. Frazemi sa sastavnicom *riječ* koji čine nezavisnu svezu riječi u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

a) imenica + veznik + imenica

- СЛОВОМ И ДЕЛОМ
- slovem i činem (skutkem)
- riječju i djelom

2.2. Frazemi sa sastavnicom *riječ* koji čine zavisnu svezu riječi u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

2.2.1. Imenički frazemi

a) pridjev / zamjenica / (redni) broj + imenica *ili* imenica + pridjev / broj

- ВОЛШЕБНОЕ СЛОВО
- ЖИВОЕ СЛОВО
- КРЕПКОЕ СЛОВО
- НОВОЕ СЛОВО *в чем*
- ПЕРВОЕ СЛОВО *в чем*
- ПОСЛЕДНЕЕ СЛОВО *чего*
- ПРАВО СЛОВО
- ТВЕРДОЕ СЛОВО
- ЧЕРНО СЛОВО
- ЧЕСТНОЕ СЛОВО
- ДВА СЛОВА
- ЗАБЫТЫЕ СЛОВА
- ЗОЛОТЫЕ СЛОВА
- ПУСТЫЕ (ПУСТОПОРОЖНИЕ) СЛОВА
- ЖАЛКИЕ СЛОВА
- КРЫЛАТЫЕ СЛОВА

- <и> ДВУХ СЛОВ
- ДРУГИМИ СЛОВАМИ
- ОДНИМ СЛОВОМ
- НЕМНОГИМИ СЛОВАМИ
- СВОИМИ СЛОВАМИ
- čestné slovo
- dobré slovo
- hladká (kulatá, medová, sladká) slova
- hlavní slovo
- jedním slovem
- jinými slovy
- křivé slovo
- kulatá slova
- slova nečesaná <a> nemytá
- okřídlená slova
- ostré slovo (ostrá slova)
- planá (prazdná) slova
- poslední slovo
- pravé (spravné) slovo
- silná slova (silné slovo)
- slabé slovo
- velká slova
- časna riječ
- javna riječ
- krilata riječ
- kriva riječ
- krupna riječ
- muška riječ
- posljednja (zadnja) riječ <čega>
- poštena riječ
- zadana riječ
- živa riječ

- riječ-dvije
- masne riječi
- lijepe riječi
- krupne riječi
- prazne riječi
- teške riječi
- drugim riječima
- jednom riječju

b) prijedlog + pridjev / zamjenica / (redni) broj + imenica

- с первого слова
- без единого слова
- без дальних слов
- без лишних слов
- с чужих слов
- в одно слово
- на два слова
- на честное слово
- под честное слово
- в двух словах
- по последнему слову
- под честным словом
- u jednu riječ (u dvije riječi)

c) prijedlog + imenica + imenica

- на пару слов
- u pola riječi

d) prijedlog + imenica + prijedlog + imenica

- из слова в слово
- от слова до слова
- от слова в слово

- ОТ СЛОВА К СЛОВУ
- od riječi do riječi

e) prijedlog + imenica + veznik + prijedlog + imenica

- do slova a do písmene

f) imenica + prijedlog + imenica

- СЛОВО В СЛОВО
- СЛОВО ЗА СЛОВО
- slovo do pralice
- slovo (slova) do větru
- slovo od slova
- slovo po slově
- člověk od riječi
- junak na riječima
- riječ po riječ
- riječi s repom

g) prijedlog + pridjev + imenica + imenica

- u punom (pravom) smislu riječi

h) pridjev + imenica + prijedlog + pridjev + imenica

- pravé (spravné) slovo na pravém (spravném) místě

i) niječna čestica + imenica + <prilog>

- ни слова <больше>
- ni riječi <više>

2.2.2. Glagolski frazemi

a) glagol + <pridjev / zamjenica> + imenica *ili* imenica + glagol

- ВЗЯТЬ / брать СЛОВО
- ДАТЬ / давать СЛОВО *кому*

- ЗНАТЬ СЛОВО
- сдержать / держать слово
- взвешивать слова
- глотать слова
- словом сказать
- dát slovo *někomu* (dát si slovo <*s někým*>)
- dodržet (splnit) <své> slovo
- chytit / chytat se slova
- mít <nějaké, určité> slovo *někde*
- prohodit slovo *s někým*
- utrousit <jen> slovo
- vrátit / vracet slovo *někomu*
- zrušit (porušit) <své, dané> slovo
- ztratit slovo *s někým*
- ztratit <dobré> slovo *za někoho u někoho*
- bodat slovy
- hledat slova <*pro něco*>
- lovit slova
- vážit <svá> slova
- volit <svá> slova <*nějak*>
- zaručit se <svým čestným> slovem <že> *někomu*
- zavázat se slovem <že> *někomu*
- dati (predati, podijeliti) riječ *komu*
- dati / davati <časnu (poštenu)> riječ
- dobiti riječ
- isturiti riječ
- naći riječ
- održati / držati riječ
- oduzeti riječ *komu*
- potrošiti / trošiti riječ (riječi)
- povući <svoju> riječ
- prekršiti / kršiti (pogaziti / gaziti) <zadanu (svoju)> riječ

- presjeći riječ *komu*
- pustiti (pronijeti) riječ *o čemu*
- tražiti riječ
- uzeti / uzimati riječ
- voditi (imati, držati) <glavnu (prvu, veliku)> riječ
- zadati / zadavati (založiti) riječ *komu*
- brojiti riječi
- gubiti (trošiti) riječi
- imati riječi *s kim*
- izmijeniti / izmijenjati riječi
- progutati / gutati riječi <čije>
- proliti riječi
- štedjeti riječi
- vagati riječi
- razbacivati se riječima
- šibati riječima *koga*

b) glagol + pridjev / zamjenica / (redni) broj + imenica *ili* glagol + imenica + pridjev

- дать / давать честное слово *кому*
- иметь последнее слово
- нарушить / нарушать свое слово
- сдержать / держать свое слово
- быть верным <своему> слову
- обругать / ругать последними словами
- переброситься (перемолвиться) несколькими словами
- понимать добрым словом *кого, что*
- dát čestné slovo *někomu*
- dotknout se hrubým (zlým) slovem *někoho*
- dotknout se neopatrným slovem *někoho*
- hlásat Slovo boží
- hltat každé slovo <*někoho*>
- mít (najít <si>) dobré (vlidné) slovo *pro někoho*

- mít hlavní slovo <v tom, něčem, někde>
- mít první slovo
- mít velké slovo *někde*
- <muset> páčit (tahat) každé slovo z *někoho*
- porušit své slovo
- promluvit si rozumné slovo s *někým (spolu)*
- promluvit vážné slovo
- říct jedním slovem *něco*
- říct <své> poslední slovo
- věřit každé slovo *někomu*
- mít (najít) vřela slova <díků, uznání> *pro někoho (něco)*
- použít / používat silná slova
- dati / davati časnu riječ *komu*
- imati posljednju riječ
- kazati (reći) koju <dobru (lijepu)> riječ *o komu*
- kazati (reći) svoju riječ
- kazati (reći, ponoviti) svojim riječima *što*
- odvagnuti svaku riječ
- prekršiti / kršiti svoju riječ
- voditi (imati) glavnu riječ

c) glagol + prijedlog + imenica

- ЛОВИТЬ НА СЛОВЕ *кого*
- ПОВЕРИТЬ / ВЕРИТЬ НА СЛОВО *кому*
- být (bejt) od slova
- dát na slova (slovo) *něčí*
- dostat se ke slovu
- chytit / chytat za slovo *někoho*
- hlásit se ke slovu
- odejít beze slova
- pustit ke slovu *někoho*
- poslechnout / poslouchat na slovo *někoho*

- přijít ke slovu
- spoléhat na slovo (slova) *někoho*
- věřit na slovo *někomu*
- vzít / brát za slovo *někoho*
- zajít na slovo *k někomu* (zastavit se na slovo *u někoho*)
- zahrávat se se slovy
- zústat beze slov
- žonglovat se slovy
- biti od riječi
- biti u riječi
- doći / dolaziti do riječi
- držati za riječ *koga*
- hvatati za riječ *koga*
- loviti u riječi (za riječ) *koga*
- ostati / ostajati bez riječi
- ostati na (pri) riječi
- povjerovati / vjerovati na riječ *komu*
- prihvatiti na <golu> riječ
- prihvatiti za riječ *koga*
- upasti / upadati (uletjeti / ulijetati, uskočiti / uskakati) u riječ *komu*

d) glagol + imenica + zamjenica + imenica

- БЫТЬ ХОЗЯИНОМ (ГОСПОДИНОМ) СВОЕГО СЛОВА (СВОЕМУ СЛОВУ)

e) glagol + imenica + prijedlog + imenica

- бросать слова на ветер
- znát slovo za slovem *něco*
- zopakovat / opakovat (odřikávat) slovo od slova (slovo za slovem) *něco*
- přealovat slova v ústech
- převracet (přealovat) slova v mysli (hlavě)
- bacati riječi u vjetar
- istjerati riječ na jezik *komu*

- izvaditi riječ iz grla
- uzeti (oteti) riječ iz usta

f) glagol + prijedlog + imenica + prijedlog + imenica

- перейти / переходить от слов к делу
- přejít od slov k činům
- prijeći / prelaziti s riječi na djela

g) glagol + prilog + prijedlog + imenica

- biti samo na riječima *tko, kakav*

h) glagol + prijedlog + pridjev + imenica

- dát na čestné (dobré) slovo *někomu něco*
- držet na čestné slovo
- půjčit (dát / dávat) na čestné (dobré) slovo *někomu něco*
- slíbit na čestné slovo *někomu něco*
- udělat na čestné slovo *něco*
- udělat (pracovat) za dobrý (dobré) slovo *něco*
- pljuvati na datu (za datu) riječ

i) glagol + pridjev + prijedlog + imenica

- být líný na slovo
- být skoupý (lakomý) na slovo
- biti brz na riječi (riječima)

j) <glago> + glagol + prilog + pridjev + imenica

- <muset> mít vždy (všude) poslední slovo

k) prijedlog + broj + imenica + zamjenica + glagol + broj

- na jedno slovo jich mít sto (dvacet)

l) glagol + imenica + veznik + imenica

- ovládat slovem a písmem *něco*

- přispět slovem i skutkem <*někomu*>
- m) glagol + prídjev / zamjenica + imenica + přídlog + prídjev / zamjenica + imenica
- říct pravé slovo na pravém místě
  - sklonovat to slovo ve všech pádech
  - vážít (odvažovat) každé slovo (slova) na zlatých vážkách
- n) glagol + přídlog + nesklonjiva imenica + imenica
- zastavit se na půl slova *s někým*
- o) glagol + imenica + přídlog + imenica
- cedít slova mezi zuby
- p) glagol + přilog + imenica + imenica
- mít jen slova chvály *pro někoho*
- r) glagol + zamjenica + imenica + přilog
- vzít / brát svá slova zpátky (zpět)
- s) zanižekani oblik glagola + imenica
- nedodržet slovo
  - nepromluvit ani slovo
  - neříct <ani> slovo
  - nevymáčknot slovo *ze sebe*
  - nenalézat (nemít, nenacházet) slov <*pro něco*>
  - nešetřit slovy <*na adresu něčeho (někoho)*>
  - neztrácet slov <*s někým*>
  - ne birati riječi
- t) zanižekani oblik glagola + niječna čestica + imenica *ili* niječna čestica + imenica + zanižekani obluka glagola
- nedostat ani slovo *z někoho*
  - nerozumět ani slova (slovu) *někomu (z něčeho)*

- neříct ani slovo (ani slova)
- nevyměnit ani slovo *s někým*
- ani slovem si nevzpomenout *na někoho*
- ani slovem nezavadit *o něco (někoho)*
- nezmínit se ani slovem *o něčem (někom)*

u) zanižekani oblik glagola + pridjev + imenica

- nebýt mocen (schopen) slova

v) zanižekani oblik glagola + pridjev + glagol + pridjev + imenica

- nebýt schopný říct kloudné slovo

z) zanižekani oblik glagola + pridjev + imenica

- не говоря худого слова
- nedostat kloudné slovo *z někoho*
- neříct špatného (křivého) slova *někomu (o někom)*
- neslyšet dobrého slova *od nikoho*
- neslyšet vlastního slova

aa) zanižekani oblik glagola + prijedlog + imenica + prilog

- nechodit (nejít) pro slovo daleko

bb) zanižekani oblik glagola + glagol + prilog + niječna čestica + imenica

- nechtít slyšet už ani slovo

cc) zanižekani oblik glagola + glagol + niječna čestica + imenica

- nemoct vypravit ani slovo *ze sebe*

dd) zanižekani oblik glagola + prijedlog + imenica

- nepustit ke slovu *někoho*

ee) zanižekani oblik glagola + prilog + pridjev + imenica

- neříct ještě poslední slovo *v něčem*

ff) zanijekani oblik glagola + niječna čestica + prijedlog + <pridjev> + imenica

- nestát ani za slovo *někomu*
- nezmoct se ani na <jediné> slovo

gg) zanijekani oblik glagola + prijedlog + pridjev + imenica

- nestát za dobré slovo *někomu*

2.2.3. Pridjevski frazemi

a) pridjev + prijedlog + imenica *ili* prijedlog + imenica + pridjev

- скупой на слова
- liný na slovo
- skoupý na slovo
- na slovo vzatý
- škrt na riječima

b) pridjev + imenica

- mocný slova

3. Frazemi sa sastavnicom *riječ* koji imaju strukturu rečenice u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

3.1. Frazemi sa sastavnicom *riječ* koji imaju strukturu krnje rečenice u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

a) predikat + objekt

- не говоря худого слова
- не нахожу слов
- к слову пришлось
- трех (двух) слов связать не может
- stačí <říct> slovo a ...! (řekni slovo a ...!)
- vyřečené slovo nedohoníš

- vlastního slova (tu) není slyšet
- <ani> není třeba (zpotřebí) slov *k tomu*
- došlo na jeho slova
- na jeho slova spoléhat nelze
- škoda slov (škoda <každýho, každého> slova)
- nemam riječi

b) priložna oznaka mjesta + predikat + objekt

- у меня нет слов
- není na tom ani slova pravdy

c) predikat + priložna oznaka vremena + objekt

- musí mít vždycky poslední slovo

d) priložna oznaka namjere + priložna oznaka mjesta + predikat

- за словом в карман не лезет (не полезет) *кто*

e) subjekt

- вот мое слово
- не то слово!
- <mé> čestné (čestný) slovo!
- eště (ještě) slovo a ...

f) subjekt + objekt

- slovo na to!

g) priložna oznaka vremena + subjekt

- konečně rozumný (rozumné) slovo!

h) objekt + predikat + objekt + priložna oznaka načina

- <každé> slovo (slova) aby z něj páčil (tahal) <heverem>

i) predikat + objekt + objekt

- dávám ti <čestné, čestný> slovo
- nechytej mě za <každý> slovo!
- abych tě nevzal za slovo!

j) objekt

- <už> ani slovo <*nikomu*>!

3.2. Frazemi sa sastavnicom *riječ* koji imaju strukturu jednostavne rečenice u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

a) subjekt + predikat + priložna oznaka mjesta

- слово застряло в горле у *кого*
- слова не идут на язык у *кого*
- слова не идут с языка у *кого*
- jeho slovo <там, ту> něco váží
- slovo uvázlo v hrdle *někomu*
- tady platí jeho slovo (platí tu jeho slovo)
- jeho slova padla na úrodnou půdu
- jeho slova padla na skálu
- riječ je zapela (zastala) u grlu *komu*
- pobjegla riječ iz usta *komu*

b) predikat + subjekt

- <ani> slovo nepadlo o *tom*
- to je slovo!
- to je slabý slovo <*pro to*>
- to je slovo do pralice
- dobrá slova se nekupují
- to sou (jsou) jen (jenom) slova!
- oduzela (uzela) se riječ *komu*
- pada riječ
- padaju krupne riječi
- ne može biti riječ o *čemu*

c) subjekt + predikat + objekt

- jeho slova se rozcházejí (neshodují) s <jeho> činy
- neujde mu ani slovo
- slovo dalo slovo
- slovo dělá muže
- slovo tělem učiněno jest
- ten drží slovo
- to je jeho slovo proti mému (mému)
- uklouzlo mu <jedno> neopatrné (neopatrný) slovo

d) subjekt + objekt + predikat + priložna oznaka načina + priložna oznaka mjesta

- slova mu šla těžko z úst

3.3. Frazemi sa sastavnicom *riječ* koji imaju strukturu složene rečenice u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

3.3.1. Frazemi sa sastavnicom *riječ* koji imaju strukturu nezavisno složene rečenice u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

a) subjekt + predikat + subjekt + predikat

- co slovo, to lež!
- co slovo, to perla!
- slova povzbuzují (hýbou), příklady táhnou

b) subjekt + predikat + objekt + veznik + objekt + predikat

- já neříkám tak ani tak (já neříkám nic), ale na moje slova dojde

4. Poredbeni frazemi sa sastavnicom *riječ* u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

4.1. Dvodijelni poredbeni frazemi koji čine zavisnu svezu riječi

4.1.1. Imenički

a) poredbeni veznik + prijedlog + imenica + imenica

- как на слове камень

4.2 Trodijelni poredbeni frazemi koji čine zavisnu svezu riječi

4.2.1. Glagolski

a) glagol + poredbeni veznik + imenica + pridjev

- poslušat jako slovo boží <*někoho / něco*>
- být <čistý> jako slovo boží
- věřit jako slovu božímu *něčemu (někomu)*

b) glagol + poredbeni veznik + imenica + imenica + imenica + glagol

- говорить будто слово слову костыль подает

4.2.2. Pridjevski

a) pridjev + poredbeni veznik + imenica + usklik

- простой как слово «здрави»

4.3. Trodijelni poredbeni frazemi koji imaju strukturu složene rečenice

4.3.1. Trodijelni poredbeni frazemi koji imaju strukturu zavisno složene rečenice

a) predikat + priložna oznaka mjesta + subjekt + veznik + predikat + objekt

- je tam rámus (křik), že není slyšet vlastního slova

Analizirajući strukturu frazema, dolazimo do zaključka da su najzastupljeniji frazemi sa strukturom zavisne sveze riječi i čine 78% ukupnog korpusa, od čega imenički čine 26%, glagolski 50%, a pridjevski 2%. Najmanje je frazema sa strukturom nezavisne

sveze riječi, samo 1%. Frazema sa strukturom fonetske riječi ukupno je 2.5%. Rečenični frazemi najbrojniji su u češkom jeziku, a zajedno s onima u ruskom i hrvatskom jeziku čine 17.2% korpusa, od toga krnje rečenice čine 8%, jednostavne 8%, a složene 1%. Što se tiče poredbenih frazema, u hrvatskom jeziku ne nalazimo niti jedan sa sastavnicom *riječ*, u ruskom samo tri, a u češkom četiri, što čini samo 2% ukupnog korpusa.

3. Semantička analiza frazema

Za većinu frazema karakteristična je slikovitost koja se odražava u dubinskoj strukturi frazema, u tzv. *semantičkom talogu* (v. Fink-Arsovski 2002: 6), što je vezano za desemantizaciju svih ili dijela frazeoloških sastavnica. Dok u slobodnim svezama riječi svaka riječ ima svoje leksičko značenje, u frazemima pojedina ili sve te riječi prolaze kroz desemantizaciju, tj. preobliku značenja, ali u dubinskoj strukturi se zadržava slika koja pomaže pri formiranju i dešifriranju frazeološkog značenja. Desemantizacija može biti provedena na dvjema razinama. Prva je potpuna desemantizacija, što znači da su sve sastavnice frazema semantički preoblikovane, a druga djelomična desemantizacija, što znači da je samo dio sastavnica izgubio svoje prvotno leksičko značenje. Uz desemantizaciju, za frazeme su karakteristični ekspresivnost i konotativno značenje (pozitivno ili češće negativno).

U ovom poglavlju bavit ćemo se semantičkom analizom frazema sa sastavnicom *riječ*, dakle njihovim frazeološkim značenjem, načinom njegova formiranja te ulogom sastavnice *riječ*, ali i ostalih sastavnica u tome. *Riječ* se povezuje sa raznim značenjima i pojavljuje se kao simbol u različitim kulturama. Recimo, u Starom zavjetu postoji tema *Riječi Božje* i *Riječi Mudrosti*. Biblija nas uči da je *riječ* postojala u Bogu prije stvaranja svijeta i upravo je ona ta koja je sve stvorila, poslana da bi prenijela svijetu poruku spasa. U grčkoj kulturi *riječ* nije predstavljala samo govor, već i razum, um, ljudski pojam i duboki smisao bića. Neovisno o različitim vjerovanjima i kulturama, *riječ* uvijek simbolizira razumnost i istinu, ne samo u jeziku, već i u ljudskoj prirodi i postojanju. Riječ je najčistiji simbol očitovanja bića,

bića koje sebe promišlja i sebe izražava ili bića koje je drugi spoznao i saopćio (Chevalier, J., Gheerbrant, A. 1994: 561).

Najveća skupina ruskih, čeških i hrvatskih frazema sa sastavnicom *riječ* sastoji se od frazema koji imaju značenje ‘obećanje’, ‘obećati’, ‘ispuniti obećanje’, ‘ne ispuniti obećanje’, ‘povjerovati čijem obećanju’ ili ‘lažna obećanja’. Svi navedeni frazemi utemeljeni su na slici u kojoj je sama sastavnica *riječ* poistovjeđena s obećanjem. Kako bi se ono pobliže okarakteriziralo, uz sastavnicu se kao atributi pojavljuju pridjevi *poštena*, *čvrsta*, *muška*, *časna*, tj. suštinom obećanja smatra se njegova postojanost, a povezuje se i s poštenjem, čašću, te se kao takvo smatra svojstvenim više muškarcima, nego ženama. S lažnim obećanjem povezuju se pridjevi *prazna*, *pusta*, što upućuje na ispraznost tog čina. Kršenje obećanja u slici je povezano s činom pljuvanja i gaženja, tj. najnižim oblicima uništavanja koji imaju izrazito negativnu konotaciju.

- честное слово
- брать слово *s kogo*
- дать / давать честное слово *кому*
- сдержать / держать <свое> слово
- нарушить / нарушать свое слово
- вот мое слово
- право слово
- пустые (пустопорожние) слова
- твердое слово
- быть верным своему слову
- как на слове камень
- быть хозяином (господином) своего слова (своему слову)
- vzít / brát za slovo *někoho*
- čestné slovo
- dát slovo *někomu* (dát si slovo <*s někým*>)
- dát na slova (slovo) *něčí*
- spoléhat na slovo (slova) *někoho*
- na jeho slova spoléhat nelze

- vrátit / vratet slovo někomu
- dát čestné slovo <na to, že> *někomu*
- dodržet / držet (splnit) <své> slovo
- nedodržet slovo (porušit své slovo)
- planá (prazdná) slova
- slíbit na čestné slovo *někomu něco*
- velká slova
- zaručit se <svým čestným> slovem <že> *někomu*
- zavázat se slovem <že> *někomu*
- abych tě nevzal za slovo!
- čestné (čestný) slovo! (dávám ti <čestné, čestný> slovo, mé čestné slovo!)
- slovo dělá muže
- slovo na to!
- to sou (jsou) jen (jenom) slova!
- časna riječ
- dati / davati časnu riječ
- držati za riječ *koga*
- lijepe riječi
- muška riječ
- održati / držati riječ
- povjerovati / vjerovati na riječ *komu*
- prazne (puke) riječi
- prekršiti / kršiti svoju riječ
- biti od riječi
- čovjek od riječi
- ostati na (pri) riječi
- pljuvati na datu (za datu) riječ
- poštena riječ
- povući <svoju> riječ
- prekršiti / kršiti (pogaziti / gaziti) zadanu (svoju) riječ
- zadana riječ
- zadati / zadavati (založiti) riječ *komu*

Drugu po veličini skupinu čine frazemi koji imaju značenje ‘govor’, ‘govoriti’, ‘(ne) dozvoliti nekomu da govori’, ‘početi govoriti’, ‘prekinuti u govoru’, ‘povući izgovoreno’. Svi su utemeljeni na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovječuje s govorom. Kako bi se taj govor dodatno okarakterizirao, kao atributi se pojavljuju pridjevi *živa, javna*, što upućuje na to da se govor obično smatra javnim činom i, u usporedbi sa pisanom riječju, živim. Prekidanje nekoga u govoru u slici je povezano s glagolima *ometati, presjeći, upasti, uletjeti, uskočiti*, što upućuje na iznenadnost i nepristojnost tog čina.

- ВЗЯТЬ / брать слово
- ЖИВОЕ СЛОВО
- ИМЕТЬ ВОЗМОЖНОСТЬ СКАЗАТЬ СЛОВО
- прервать / прерывать (перебить / перебивать) на слове *кого*
- со слов *кого, чьих*
- с чужих слов
- к слову пришлось
- по словам *кого чьим*
- на словах
- со слово, то перла!
- <ne>pustit ke slovu *někoho*
- promluvit si rozumné slovo *s někým (spolu)*
- promluvit vážné slovo
- <řít> pravé (spravné) slovo <na pravém (spravném) místě>
- slova povzbuzují (hýbou), příklady táhnou
- stačí <řít> slovo a ...! (řekni slovo a ...!)
- vzít své slovo zpátky (zpět)
- vyřečené slovo nedohoniš
- dostat se ke slovu
- bacati riječi
- biti u riječi
- dati (predati, podijeliti) riječ *komu*
- dobiti riječ

- doći / dolaziti do riječi
- istjerati riječ na jezik *komu*
- isturiti riječ
- izvaditi riječ iz grla
- javna riječ
- kazati (reći) svoju riječ
- naći riječ
- oduzela (uzela) se riječ *komu*
- pada riječ
- povući <svoju> riječ
- presjeći riječ *komu*
- tražiti riječ
- u pola riječi
- upasti / upadati (uletjeti / ulijetati, uskočiti / uskakati) u riječ *komu*
- uzeti / uzimati riječ
- živa riječ

Sljedeću skupinu čine frazemi sa značenjem ‘ne moći progovoriti (od iznenađenja, šoka i sl.)’. Oni su utemeljeni na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovjećuje s činom govora, a da bi se naglasila njegova nemogućnost uslijed određenih situacija, sastavnica se najčešće povezuje s glagolima *nemati, ne nalaziti, ne moći, tražiti, zapinjati*.

- без единого слова (без слов)
- у меня нет слов
- слово застряло в горле у *кого*
- не нахожу слов
- не мочь ни слова проговорить (промолвить, проронить, произнести)
- слова не идут на язык (с языка) у *кого*
- не проронив (не говоря) ни слова
- <zústat> beze slova (slov)
- nebýt mocen (schopen) slova

- nemoct ze sebe vypravit ani slovo
- nezmoct se <ani> na <jediné> slovo
- hledat slova <pro něco>
- lovit slova
- nenalézat (nemít, nenacházet) slov <pro něco>
- slova mu vázly (vázla, uvázly, uvázla) v hrdle (krku) <při tom>
- slova mu šla těžko z úst
- bez riječi
- nemam riječi
- ostati / ostajati bez riječi
- riječ je zapela (zastala) u grlu *komu*

U sljedeću skupinu spadaju frazemi sa značenjem ‘tišina!’. Utemeljeni su na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovječuje s glasom i pritom se sugovorniku brani njegovo ispuštanje. U tu svrhu se sastavnici dodaju čestica *ni* i prilozi *više, još*. Zabrana je u nekim primjerima naglašena i uskličnikom.

- НИ СЛОВА БОЛЬШЕ
- nechtít slyšet už ani slovo
- eště (ještě) slovo a ...!
- už ani slovo!
- nikomu ani slovo!
- ni riječi <više> <!>

Brojni su i frazemi sa sastavnicom *riječ* koji imaju značenje ‘doslovno’, ‘potpuno’ ili ‘od početka do kraja’. U njima sastavnicu *riječ* poistovjećujemo s određenom cjelovitošću, što se postiže ili ponavljanjem sastavnice uz prijedloge *od, do, iz, u*, ili vezanjem uz imenice *djelo, pismo*. U svakom slučaju se tvori slika koja obuhvaća nešto u potpunosti, od početka do kraja i u svakom aspektu.

- ИЗ СЛОВА В СЛОВО
- ОТ СЛОВА ДО СЛОВА
- СЛОВО В СЛОВО

- ДО СЛОВА
- СЛОВОМ И ДЕЛОМ
- do slova a do písmene <shodovat se <*s něčím*>>
- na slovo vzatý
- slovo od slova (slovo za slovem) <zopakovat / opakovat, odříkávat *něco*>
- ovládat slovem a písmem *něco*
- slovem i skutkem (činem) <přispět <*někomu*>>
- znát slovo za slovem *něco*
- od riječi do riječi
- riječju i djelom
- u punom (pravom) smislu riječi

Sljedeću skupinu čine frazemi sa značenjem ‘novo otkriće’, ‘najnoviji doprinos’. Oni tvore sliku u kojoj se sastavnica *riječ* poistovječuje s otkrićem. Da bi se ono poblíže okarakteriziralo, kao atributi se koriste pridjevi *posljednja* i *nova*, tj. otkriće se kao takvo povezuje s novošću i nečim što je bilo posljednje, od čega ne postoji novije.

- последнее слово *чего*
- новое слово *в чем*
- по последнему слову *чего*
- posljednja (zadnja) riječ *čega*

Frazemi koji imaju značenje ‘biti šutljiv’, ‘šutjeti’ ili ‘nerazumljivo govoriti’ utemeljeni su na slici u kojoj sastavnica *riječ* zadržava svoje prvotno leksičko značenje. Da bi se dobilo frazeološko značenje, dodaje joj se glagol *gutati*, koji je desemantiziran i poistovječuje se s nerazumljivošću, ili pridjevi *škrt*, *lijen* koji imaju negativnu konotaciju i ukazuju na osobu koja je pretjerano šutljiva. Isto značenje nose i glagoli *vući*, *cijediti*, *brojiti*, *štedjeti*.

- глотать слова
- говорить будто слово слову костьюль подает
- скупой на слова
- liný na slovo

- rozumět každé páté slovo *někomu (z něčeho)*
- <být> skoupý na slovo
- <muset> páčit (tahat) každé slovo *z někoho*
- nedostat ani slovo *z někoho*
- nevymáčknot ze sebe slovo
- utrousit <jen> slovo (pár slov)
- <každé> slovo (slova) aby z něj páčil (tahal) <heverem>
- brojiti riječi
- gutati riječi
- škrt na riječima
- štedjeti riječi

Frazemi sa značenjem 'odluka', 'utjecaj', 'imati utjecaj' ili '(ne) donijeti odluku' utemeljeni su na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovječuje s odlukom ili utjecajem. To značenje se dodatno karakterizira atributima *posljednja, prva, glavna, velika*, tj. naglašava se veličina, važnost i prvenstvo nečijeg utjecaja, kao i to da je na njemu konačna odluka.

- последнее слово *за кем*
- иметь последнее слово
- hlavní slovo
- <mé, tvé> poslední slovo
- mít <nějaké, určité> slovo *někde*
- mít hlavní slovo <*v tom, něčem, někde*>
- mít vždy (všude) poslední slovo
- mít <vždy, všude> první slovo
- mít někde velké slovo
- muset mít vždy poslední slovo
- neříct ještě poslední slovo *v něčem*
- říct <své> poslední slovo
- jeho slovo <tu> něco váží (jeho slovo tu má svou váhu)
- tady platí jeho slovo (platí tu jeho slovo)

- držati (imati) <glavnu, prvu, veliku> riječ
- imati posljednju riječ
- posljednja (zadnja) riječ
- voditi (imati) glavnu riječ

Sljedeću skupinu čine frazemi sa značenjem ‘ukratko’. Temelje se na slici u kojoj je sastavnica *riječ* poistovjećena s kratkoćom govora. To značenje se naglašava brojevima *jedna*, *dvije*, brojevima najmanje vrijednosti, te pridjevima *daljnje*, *suviše*, koji zajedno sa sastavnicom *riječ* i prijedlogom *bez* upućuju na to da je nešto rečeno sažeto i ukratko.

- ОДНО СЛОВО
- БЕЗ ДАЛЬНИХ (ЛИШНИХ) СЛОВ
- В ДВУХ СЛОВАХ
- НЕ ГОВОРЯ ХУДОГО СЛОВА
- ОДНИМ СЛОВОМ
- СЛОВОМ СКАЗАТЬ
- jedním slovem <řít *něco*>
- jednom riječju
- u jednu (dvije) riječi

Frazemi koji nose značenje ‘ništa’, ‘ništa ne razumjeti’, ‘ništa ne reći’ ili ‘nimalo ne vrijediti’ temelje se na slici u kojoj se sastavnica *riječ* (zajedno s niječnom česticom) poistovjećuje s ‘ništa’, ‘nimalo’. Ona time čini desemantiziran dio frazema, dok glagoli koji joj se dodaju zadržavaju svoje leksičko značenje.

- <и> ДВУХ СЛОВ
- НИ СЛОВА
- nerozumět ani slova (slovu) *někomu* (z *něčeho*)
- neřít <ani> slovo (ani slova)
- nestát ani za slovo *někomu*
- nestát za dobré slovo *někomu*
- nevyměnit ani slovo s *někým*

- ani slovem si nevzpomenout *na někoho*
- ani slovem nezavadit *o něco (někoho)*
- nezmínit se ani slovem *o něčem (někom)*
- neztrácet slov *<s někým>*
- nedostat ani slovo *z někoho*
- nepromluvit ani slovo
- *<ani>* slovo nepadlo *o tom*
- neujde mu ani slovo

Frazemi koji imaju značenje 'kratko' ili 'kratko popričati' osnovani su na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovječuje s trenutkom. U nekim primjerima dodaje joj se broj *dva* ili imenice *par, pola*, što naglašava kratkoću tog trenutka.

- два слова
- на два слова
- на пару слов *<пойти>*
- prohodit slovo (par slov) *s někým*
- zajít na slovo *k někomu*
- zastavit se na slovo *u někoho*
- zastavit se na půl slova *s někým*
- ztratit slovo *s někým*
- izmijeniti / izmijenjati riječi
- riječ-dvije

U korpusu nalazimo i dva frazema koji imaju značenje 'otpočetka', 'početak'. Utemeljeni su na slici u kojoj se sastavnica *riječ* zajedno s pridjevom *prvi* poistovječuje s početkom.

- с первого слова
- первое слово *в чем*

Sljedeći frazemi nose značenje 'drukčije', a temelje se na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovječuje s načinom na koji se nešto govori. Da bi se taj način dodatno

okarakterizirao, dodaje joj se pridjev *drugi* ili zamjenica *svoj*, što upućuje na to da se govori drukčije nego je rečeno u originalu, tj. na svoj način.

- другими словами
- jinými slovy
- drugim riječima
- kazati (reći, ponoviti) svojim riječima *što*

Dva frazema sa sastavnicom *riječ*, koji su ujedno i ekvivalenti, nose značenje 'jedva (držati se, visjeti)'. Osnovani su na slici u kojoj se ta sastavnica poistovjećuje s niti, točnije nečim jako tankim i labavim, što samo što ne popusti. Dodaju joj se glagoli *držati se, visjeti*, čime se u slici naglašava labilnost.

- на честном слове <держаться, висеть и т.п.>
- držet <jen> na čestné slovo

Sljedeću skupinu čine frazemi koji nose značenje 'psovka', 'uvreda' ili 'uvrijediti'. U slici na kojoj su utemeljeni sastavnica *riječ* poistovjećena je s psovkom ili uvredom, dakle ima negativnu konotaciju, što pospješuju pridjevi *crn, kriv, oštar, jak, grub, mastan* i sl. Vrijedanje nekoga u slici se povezuje s glagolima *bosti, šibati*, tj. s oblicima zlostavljanja, koji također imaju izrazito negativnu konotaciju.

- крепкое слово
- черно слово
- křivé slovo
- ostré slovo (ostrá slova)
- silná slova (silné slovo)
- použít / používat silná slova
- dotknout se hrubým (zlým) slovem *někoho*
- dotknout se neopatrným slovem *někoho*
- bodat slovy
- neslyšet dobrého slova (dobré slovo) *od nikoho*
- nikdy mu (vo něm) neřek (neřekl) křivýho (křivého) slova

- uklouzlo mu <jedno> neopatrné (neopatrný) slovo
- krupna riječ (krupne riječi)
- masne riječi
- ne birati riječi
- padaju krupne riječi
- riječi s repom
- šibati riječima *koga*
- teške riječi

Sljedeći frazemi nose značenje 'malo-pomalo' ili 'jedno za drugim'. Temelje se na slici u kojoj je sastavnica *riječ* poistovjećena s tijekom vremena potrebnim za njenim izgovaranjem, što je naglašeno njenim ponavljanjem.

- СЛОВО ЗА СЛОВО
- ОТ СЛОВА К СЛОВУ
- slovo po slově
- slovo dalo slovo
- riječ po riječ

U korpusu nalazimo i frazeme koji imaju značenje 'biti neuk'. Sastavnica *riječ* u slici na kojoj su temeljeni zadržava svoje prvotno leksičko značenje, a frazeološko značenje se dobiva desemantizacijom ostalih sastavnica, npr. glagola *povezati* ili pridjeva *čista*.

- трех (двух) слов связать не может
- být <čistý> jako slovo boží
- nebýt schopný říct kloudné slovo
- nedostat kloudné slovo *z někoho*

Frazemi koji čine sljedeću skupinu imaju značenje 'govoriti uzalud'. Utemeljeni su na slici u kojoj je sastavnica *riječ* poistovjećena s izgovorenim. Dodavanjem glagola *bacati*, *gubiti*, *trošiti* te imenica *šteta*, *vjetar*, *stijena* nastaje frazeološko značenje, tj. stvara se slika uzaludnosti izgovorenog, naglašava se da ono nije postiglo željeni cilj.

- бросать слова на ветер
- slovo (slova) do větru
- jeho slova padla na skálu
- škoda slov! (škoda <každýho, každého> slova!)
- bacati riječi u vjetar
- gubiti (potrošiti / trošiti) riječi

Frazemi sa značenjem ‘pozorno slušati’ se također temelje na slici u kojoj je sastavnica *riječ* poistovjećena s izgovorenim, ali, za razliku od prethodne skupine, to izgovara sugovornik. Dodavanjem glagola *gutati* stvara se slika u kojoj se tog sugovornika veoma pozorno sluša.

- ГЛОТАТЬ СЛОВА
- hltat každé slovo *někoho*
- poslechnout / poslouchat na slovo *někoho*
- gutati riječi *čije* (gutati svaku riječ *čiju*)

Frazemi sa značenjem ‘biti neodlučan’ utemeljeni su na slici u kojoj je sastavnica *riječ* poistovjećena s procesom razmišljanja, dok glagoli *vagati*, *prevrtati*, *birati* upućuju na neodlučnost u tom procesu.

- ВЗВЕШИВАТЬ СЛОВА
- vážit (odvažovat) každé slovo (slova) na zlatých vážkách
- převalovat slova v ústech
- převracet (převalovat) slova v mysli (hlavě)
- vážit <svá> slova
- volit <svá> slova <nějak>
- birati (mjeriti) riječi
- odvagnuti svaku riječ
- vagati riječi

Sljedeću skupinu tvore frazemi koji imaju značenje 'ljubaznost', 'biti ljubazan', 'napraviti ne očekujući nagradu' ili 'pohvaliti nekoga'. U slici na kojoj su utemeljeni sastavnica *riječ* poistovjeđena je s načinom na koji pričamo ili nešto radimo. Da bi se taj način pobliže okarakterizirao dodaju joj se atributi *zlatna, dobra, slatka, časna* i sl. koji ukazuju na pozitivnu konotaciju.

- ВОЛШЕБНОЕ СЛОВО
- ЗОЛОТЫЕ СЛОВА
- dobré slovo
- hladká (kulatá, medová, sladká) slova
- mít (najít <si>) dobré (vlidné) slovo *pro někoho*
- <to je> slabé slovo <*pro to*>
- udělat na čestné slovo *něco*
- udělat *něco* (pracovat) <jen> za dobrý (dobré) slovo
- neříct křivého slova (křivé slovo) *někomu*
- neříct špatného (křivého) slova <*někomu*> o *někom*
- nešetřit slovy <na adresu *něčeho (někoho)*>
- mít jen slova chvály *pro někoho*
- mít (najít) vřela slova <díků, uznání> *pro někoho (něco)*
- kazati (reči) koju <dobru, lijepu> riječ *o komu*

Frazemi koji imaju značenje 'biti vješt govornik' ili 'imati uvijek spreman odgovor' temelje se na slici u kojoj je sastavnica *riječ* poistovjeđena sa sposobnošću izražavanja. Ostale sastavnice, kao što su glagoli *igrati se, žonglirati* ili pridjevi *moćan, brz* tu sposobnost dodatno karakteriziraju. Povezujući ga s igrom, stvara se slika da je izražavanje za subjekt veoma jednostavno, dok žongliranje, moć i brzina upućuju na to da je isti pri tom veoma spretan.

- за словом в карман не лезет (не полезет) *кто*
- ЗНАТЬ СЛОВО
- být (bejt) od slova
- (být) mocný slova
- nechodit (nejít) pro slovo daleko

- sypat slova z rukávu
- zahrávat se se slovy
- žonglovat se slovy
- na jedno slovo jich mít sto (dvacet)
- biti brz na riječi (riječima)

U korpusu nalazimo dva frazema sa sastavnicom *riječ* koji imaju značenje ‘potpuno’ ili ‘slijepo’. Oba su poredbeni frazemi čiji C-dio čini sintagma *riječ božja* te je, kao i u većini poredbenih frazema, taj dio desemantiziran. U slici, na kojoj se spomenuti frazemi temelje, sintagma *riječ božja* poistovjećena je s nečim što izaziva potpuno i slijepo povjerenje.

- poslušat jako slovo boží <*někoho, něco*>
- věřit jako slovu božímu *někomu (něčemu)*

Sljedeći frazemi nose značenje ‘biti bučno’. Pritom se sastavnica *riječ* odnosi na ono što subjekt u tom trenutku izgovara, ali ni sam to zbog određene buke ne može čuti.

- je tam rámus (křik), že není slyšet vlastního slova
- neslyšet vlastního slova
- vlastního slova <tu> není slyšet

Češki frazemi sa značenjem ‘biti diskutabilno’ temelje se na slici u kojoj se sastavnica *riječ* također poistovjećuje s izgovorenim, ali u ovom slučaju ostale sastavnice pomažu tvoriti sliku u kojoj to što je izgovoreno izaziva diskusiju ili spor.

- slovo do pranice
- to je jeho slovo proti mému (mému)

Frazemi sa značenjem ‘dokazati se’ ili ‘dobiti priliku’ utemeljeni su na slici u kojoj sastavnica *riječ* predstavlja priliku.

- hlásit se ke slovu

- přijít ke slovu

Ekvivalentni frazemi sa značenjem ‚krilatica‘ temelje se na slici u kojoj sastavnica *riječ* zadržava svoje prvotno leksičko značenje, dok je pridjev *krilata* desemantiziran i pomaže tvoriti frazeološko značenje.

- крылатые слова
- okřídlená slova
- krilata riječ

Frazemi sa značenjem 'jednostavan' ili 'primitivan' se također temelje na slici u kojoj sastavnica *riječ* zadržava svoje prvotno leksičko značenje, dok ostale sastavnice upućuju na jednostavnost.

- простой как слово «здрави»
- slova nečesaná <a> nemytá

Dva su frazema sa značenjem ‚to je potpuna laž‘. Iako je frazeološko značenje jednako, sastavnica *riječ* u svakom od njih ima drukčiju ulogu. U prvom se poistovjećuje s izgovorenim, koje se karakterizira kao lažno dodavanjem ostalih sastavnica, a u drugom je poistovjećena s ‚nimalo‘ te zajedno s ostalim sastavnicama čini frazeološko značenje ‚u tome nema nimalo istine‘.

- co slovo, to lež!
- není na tom ani slova pravdy

U frazemima koji imaju značenje ‚ostvariti (se)‘ sastavnica *riječ* poistovjećena je s prvom fazom tog ostvarivanja, korakom koji vodi tomu. Frazeološko značenje nastaje zaokruživanjem te slike, tj. navođenjem na to da je ono što je započeto riječju ostvareno.

- перейти / переходить от слов к делу
- došlo na jeho slova

- já neříkám tak ani tak (já neříkám nic), ale na moje slova dojde
- jeho slova padla na úrodnou půdu
- přejít od slov k činům
- slovo dalo slovo
- slovo tělem učiněno jest
- přijetí / prelaziti s riječi na djela

Frazemi sa značenjem ‚hvalisati se‘ ili ‚preuveličavati‘ utemeljeni su na slici u kojoj je sastavnica *riječ* poistovjećena sa samim činom hvalisanja ili preuveličavanja. To se dodatno karakterizira imenicom *junak* ili glagolom *razbacivati se*. Preuveličavanje je u slici povezano s nepodudaranjem djela s riječima, tj. davanjem obećanja koja se nemaju namjeru ispuniti i i time preuveličavanjem svojih namjera.

- jeho slova se rozcházejí (neshodují) s <jeho> činy
- biti samo na riječima *tko, kakav*
- junak na riječima
- razbacivati se riječima

Frazemi sa značenjem ‚vješto se koristiti onim što je netko rekao na čiju štetu ili korist‘ temelje se na slici u kojoj je sastavnica *riječ* poistovjećena s rečenim, dok se do frazeološkog značenja dolazi dodavanjem desemantiziranih glagola *loviti* ili *hvatati* koji upućuju na vještinu.

- ЛОВИТЬ НА СЛОВЕ *кого*
- chytit / chytat za slovo *někoho*
- chytit / chytat se slova
- nechytej mě za <každý> slovo!
- хватати за riječ *koga*
- loviti u riječi (za riječ) *koga*

Frazemi koji imaju značenje ‚(posuditi, dati) bez jamstva‘ ili ‚vjerovati bez dokaza‘ utemeljeni su na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovjećuje s onim na temelju čega nam netko vjeruje ili nešto daje i pritom ne treba nikakve druge dokaze ili jamstva.

- ПОД ЧЕСТНОЕ СЛОВО
- поверить / верить на слово кому
- pŕjčit (dát / dávat) na čestné (dobré) slovo někomu něco
- věřit na slovo někomu
- prihvatiti (povjerovati / vjerovati) na <golu> riječ

Frazemi sa značenjem ‚nepromišljeno izgovoriti‘ osnovani su na slici u kojoj se *riječ* poistovjećuje s izgovorenim. Ono se dodatno karakterizira dodavanjem glagola *pobjeći* ili *proliti*, koji se u slici povezuju s nečim nepromišljenim i neplaniranim, do čega je došlo nečijom nepažljivošću.

- pobjegla riječ iz usta *komu*
- proliti riječi

Samo jedan frazem u korpusu ima značenje ‚istovremeno‘. Temelji se na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovjećuje s vremenom u kojem se nešto obavlja, dok broj *jedan* to vrijeme dodatno karakterizira, točnije upućuje na to da se nešto odvija u jednom te istom vremenu.

- В ОДНО СЛОВО

Frazem koji ima značenje ‚biti ljut‘ utemeljen je na slici u kojoj sastavnica *riječ* zadržava svoje prvotno leksičko značenje, dok se frazeološko postiže dodavanjem desemantiziranog glagola *cijediti*, prijedloga *među* i imenice *zubi* koji se u slici poistovjećuju s ljutnjom.

- cedit slova mezi zuby

Jedan je i frazem sa značenjem ‚prepirati se‘, a temelji se na slici u kojoj je sastavnica *riječ* desemantizirana i poistovjećena sa prepirkom te zajedno s glagolom *imati* tvori frazeološko značenje.

- imati riječi *s kim*

Sljedeći frazem zapravo je replika koja označava da je nečija ocjena nečega umanjena ili povišena, tj. nedovoljna. Sastavnica *riječ* je pritom poistovjećena s tom ocjenom.

- to je slovo!
- не то слово!

Frazem koji ima značenje ‚to je potpuno jasno‘ temelji se na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovjećuje s objašnjenjem. Zajedno s ostalim sastavnicama tvori sliku nečega što je toliko jasno da to nije potrebno dodatno objašnjavati.

- k tomu <ani> není třeba (zpotřebí) slov

Frazem sa značenjem ‚napokon pričati razumno‘ utemeljen je na slici u kojoj je *riječ* poistovjećena s nečijom promjenom stava ili mišljenja, što je ocijenjeno kao razuman, pametan preokret.

- konečně rozumný (rozumné) slovo!

Frazem sa značenjem ‚širiti vjeru u Boga‘ utemeljen je na slici u kojoj je sastavnica *riječ*, zajedno s pridjevom *Božja*, poistovjećena s Biblijom, tj. kršćanskom vjerom.

- hlásat Slovo boží

Frazem koji ima značenje ‚jamčiti za nekoga‘ temelji se na slici u kojoj se *riječ* poistovjećuje s jamstvom, tj. obećanjem kojim jamčimo za drugu osobu.

- ztratit <dobré> slovo (pár slov) za někoho u někoho

Frazem sa značenjem ‚reći ono što je netko drugi htio reći‘, tj. ‚pogoditi nečije misli‘, osnovan je na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovjećuje s mišlju, dok je pogađanje

izrečeno glagolima *uzeti* ili *oteti*, čime je naglašena neočekivanost i iznenadnost tog čina.

- uzeti (oteti) riječ iz usta

Frazem sa sastavnicom *riječ* koji ima značenje ‚razglasiti‘ utemeljen je na slici u kojoj je ta sastavnica poistovjećena s glasinom ili novošću. Razglašavanje se u slici povezuje s glagolima *pustiti* ili *pronijeti*.

- pustiti (pronijeti) riječ o čemu

Frazem sa značenjem ‚ne dolazi u obzir‘ utemeljen je na slici u kojoj je sastavnica *riječ* poistovjećena s obzirom, tj. govoreći da *o nečemu ne može biti riječ*, zapravo govorimo da to ne dolazi u obzir.

- ne može biti riječ o čemu

Frazem sa značenjem ‚zaboravljene vrijednosti‘ utemeljen je na slici u kojoj se sastavnica *riječ* poistovjećuje s vrijednostima. One su pobliže okarakterizirane atributom *zaboravljene*, što upućuje na to da pripadaju drugom vremenu, ali i dalje se smatraju bitnima pa ih se pokušava oživjeti.

- забытые слова

Frazem sa značenjem ‚otići bez pozdrava‘ temelji se na slici u kojoj je desemantizirana sastavnica *riječ* poistovjećena s pozdravom.

- odejít beze slova

Posljednji analizirani frazem sa sastavnicom *riječ* ima značenje ‚dirljivo‘, tvoreno sastavnicom *riječ* uz pomoć atributa *dirljive*, bez desemantizacije.

- жалкие слова

Analizirajući semantiku frazema sa sastavnicom *riječ* u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku, potvrđujemo da postoje velike sličnosti među tim jezicima. Najviše je frazema u kojima je prvotno značenje sastavnice preoblikovano u ‚obećanje‘, a velik je broj i onih u kojima je preoblikovano u ‚govor‘, ‚izgovoreno‘ i sl. Ta značenja čine gotovo 30% analiziranih frazema, što je zapravo većina, uzmemo li u obzir da je pronađeno više od 40 različitih značenja. U 7% frazema sastavnica *riječ* nije desemantizirana, tj. ona zadržava svoje prvotno leksičko značenje.

4. Ekvivalentnost frazema

Ekvivalent (lat.) je *stvar, pojam, čin iste praktične vrijednosti, veličina po vrijednosti jednaka kojoj drugoj veličini*.¹ Ekvivalentni frazemi su, prema tome, oni frazemi koji su međusobno jednaki, što znači da imaju jednaku strukturu i značenje, iako pripadaju različitim jezicima (*одним словом - jedním slovom - jednom riječju*). Analizirajući frazeme sa sastavnicom *riječ* u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku, nalazimo velik broj frazema koji nemaju jednaku strukturu u svakom jeziku, ali značenje se podudara i osnovna slika je jednaka. Pripisujemo to pripadanju istoj skupini jezika, slavenskim jezicima. Takve slučajeve ćemo isto nazvati ekvivalentima, ali samo semantičkima (*за словом в карман не лезет кто - nechodit pro slovo daleko - biti brz na riječi*). Frazeme koji se strukturno podudaraju, ali značenje im se djelomično ili potpuno razlikuje nazvat ćemo formalnim ekvivalentima (*být od slova - biti od riječi*).

U pojedinačnoj usporedbi ruskog i češkog jezika s hrvatskim pojavit će se frazemi kojima ne nalazimo nikakve ekvivalente u rječnicima, korištenima za prikupljanje korpusa ovog rada. Svrstat ćemo ih u dvije skupine. Prvu čine ruski ili češki frazemi, čiji prijevod nam sugerira da se ipak koriste u hrvatskom jeziku i možemo ih svakodnevno pronaći u medijima, knjigama ili u vlastitom govoru (npr. *волшебное слово* = čarobna riječ, *medová slova* = slatke riječi). Da bismo to dokazali, za svaki frazem naveden je i primjer njegove upotrebe u rečenici, preuzet iz osobnog frazeološkog fonda, a njegovo postojanje možemo potvrditi i putem internetskih pretraživača, koji daju velik broj rezultata pretrage za svaki od navedenih frazema.

---

¹ Preuzeto sa: <http://www.hrleksikon.info/definicija/ekvivalent.html>

Drugu skupinu čine frazemi kojima niti na taj način ne pronalazimo ekvivalente, slika frazema nam nije poznata (npr. *на честном слове* <держаться, висеть и т.п.>) te se zato, da bismo ga razumjeli, moramo koristiti objašnjenjima, danima u izvornom rječniku, koja potom niže i navodimo.

4.1. Ekvivalentnost frazema sa sastavnicom *riječ* u ruskom i hrvatskom jeziku

Analizirajući frazeme sa sastavnicom *riječ* u ruskim i hrvatskim frazeološkim rječnicima korištenima za prikupljanje korpusa ovog rada, među njima nalazimo potpune ekvivalente, tj. frazeme koji se podudaraju i formalno i semantički u oba jezika:

- časna riječ
честное слово
- dati / davati časnu riječ *komu*
дать / давать честное слово *кому*
- drugim riječima
другими словами
- gutati riječi
глотать слова
- imati posljednju riječ
иметь последнее слово
- jednom riječju
одним словом
- ni riječi <više>
ни слова <больше>
- od riječi do riječi
от слова до слова
- održati / držati riječ
сдержать / держать слово

- posljednja (zadnja) riječ *čega*
последнее слово *чего*
- povjеровати / vjerovati na riječ *komu*
поверить / верить на слово *кому*
- prazne (puke) riječi
пустые (пустопорожние) слова
- prekršiti / kršiti svoju riječ
нарушить / нарушать свое слово
- riječju i djelom
словом и делом
- uzeti / uzimati riječ
взять / брать слово
- vagati riječi
взвешивать слова
- živa riječ
живое слово

Postoje i frazemi koji se na prvi pogled čine potpunim ekvivalentima, no ipak uočavamo male razlike, u prijedlogu, broju (jedinina ili množina), rekciji i sl.:

- bacati riječi u vjetar
бросать слова на ветер
- bez riječi
без единого слова, без слов
- hvatati za riječ *koga*
ловить на слове *кого*
- jednom riječju
одно слово
- krilata riječ
крылатые слова
- nemam riječi
у меня нет слов
- od riječi do riječi

из слова в слово; от слова в слово

- prijeći / prelaziti s riječi na djela
перейти / переходить от слов к делу
- riječ je zapela (zastala) u grlu *komu*
слово застряло в горле у *кого*
- škrt na riječima
скупой на слова

U korpusu pronalazimo i frazeme sa sastavnicom *riječ* koji se podudaraju semantički, ali ne i formalno, tj. iako im je značenje u oba jezika jednako, struktura se razlikuje:

- bez riječi
не проронив (не говоря) ни слова
- biti brz na riječi (riječima)
за словом в карман не лезет (не полезет) *кто*
- biti od riječi
быть хозяином (господином) своего слова (своему слову); сдержать /
держать свое слово; быть верным своему слову
- časna riječ
право слово
- doći / dolaziti do riječi
иметь возможность сказать слово
- držati za riječ *koga*
брать слово с *кого*
- imati posljednju riječ
последнее слово за кем
- jednom riječju
словом сказать; без дальних (лишних) слов
- nemam riječi
не нахожу слов
- od riječi do riječi
слово в слово; до слова; из слова в слово
- održati / držati riječ

быть верным своему слову; быть хозяином (господином) своего слова
(своему слову)

- ostati / ostajati bez riječi
не мочь ни слова проговорить (промолвить, проронить, произнести)
- prekršiti / kršiti (pogaziti / gaziti) zadanu (svoju) riječ
нарушить / нарушать свое слово; не сдержать / не держать свое слово
(своего слова)
- riječ-dvije
два слова
- riječ po riječ
от слова к слову; слово за слово
- upasti / upadati (uletjeti / ulijetati, uskočiti / uskakati) u riječ *komu*
прервать / прерывать (перебить / перебивать) на слове *кого*

Postoji i određen broj ruskih frazema kojima ne nalazimo zabilježene ekvivalente u rječnicima, ali možemo ih pronaći u govoru:

- волшебное слово = čarobna riječ
Ako želiš da ti to učinim, reci čarobnu riječ!²
- крепкое слово = oštra riječ
Svaka ružna, oštra riječ ostavila je na njemu traga.
- жалкие слова = dirljive riječi
Oprostila se od njega dirljivim riječima: Voljet ću te zauvijek!
- забытые слова = zaboravljene riječi
Moral i poštenje – danas zaboravljene riječi.
- не говоря худого слова = bez ijedne riječi
Okrenula se i otišla bez ijedne riječi.
- с первого слова = od prve riječi
Lažete od prve riječi, počnite govoriti istinu.
- по словам *кого* (*чьим*) = prema riječima *čijim*
Prema njegovim riječima, to je najbolji način.
- своими словами = svojim riječima

---

² Primjeri iz osobnog frazeološkog fonda.

Prepričaj mi svojim riječima što se dogodilo.

- в двух словах = u dvije riječi
Опиши me u dvije riječi.
- на словах = na riječima
Iako su to obećali napraviti, sve je ostalo samo na riječima.
- по последнему слову *чего* = po posljednjoj riječi *nečega*
То је опремљено по последњој riječi tehnike.
- на пару слов <пойти> = na par riječi <otići>
Idem kod susjede na par riječi.
- со слов *кого, чьих* = prema riječima *čijim*
Prema njegovim riječima, to je jedan od najboljih ljudi za posao.

Posljednju skupinu čine ruski frazemi kojima ne nalazimo ekvivalente ni u korištenim hrvatskim frazeološkim rječnicima, niti u govoru pa ćemo niže navesti samo njihov prijevod:

- <и> двух слов = sasvim ništa (ne reći, ne napisati i sl.)
- с чужих слов = po čuvenju, bez poznavanja stvari
- на два слова = zbog kratkog razgovora
- золотые слова = pametne, korisne riječi, savjeti
- слова не идут на язык (с языка) у *кого* = riječi ne idu na jezik (s jezika), nedostaje odlučnosti da progovori *nekomu*
- не на словах = ne na riječima (na djelima)
- на честном слове <держаться, висеть и т.п.> = jedva (o niti) <držati se, visjeti i sl.>
- вот мое слово = dajem svoju riječ, obećajem
- под честное слово = na riječ, ne tražeći druga jamstva
- не то слово! = replika koja označava da je nečija ocjena nečega umanjena (povišena), nedovoljna
- новое слово в *чем* = nova riječ (dostignuće) *u nečemu*
- первое слово в *чем* = prva riječ (korak) *u nečemu*
- черно слово = стна riječ (psovka)
- к слову пришлось = kad je baš riječ o tome

- трех (двух) слов связать не может = tri (dvije) riječi ne može povezati
- знать слово = znati doći do cilja ne birajući sredstva, sumnjivim načinom
- твердое слово = čvrsta riječ, obećanje
- как на слове камень = riječ je čvrsta kao kamen *nečija*
- простой как слово «здрaсти» = jednostavan kao riječ «zdravo»
- говорить будто слово слову костыль подает = neskladno, nerazumljivo pričati

4.2. Ekvivalentnost frazema sa sastavnicom *riječ* u češkom i hrvatskom jeziku

U češkom frazeološkom rječniku, *Slovník české frazeologie a idiomatiky*, u dijelu *Přirovnání* nalazimo četiri poredbena frazema sa sastavnicom *riječ*: *být <čistý> jako slovo boží*, *poslouchat jako slovo boží <někoho (něco)>*, *věřit jako slovu božímu něčemu (někomu)*, *je tam rámus (křik), že není slyšet vlastního slova*. U hrvatskom jeziku pak ne postoji niti jedan poredbeni frazem s tom sastavnicom pa tako navedeni frazemi nemaju svoje ekvivalente u hrvatskom jeziku, kako u rječnicima, tako ni u govoru. Sintagma *slovo boží* (riječ božja) se kao takva ne upotrebljava ni u kakvom značenju, niti u jednom zabilježenom frazemu hrvatskoga jezika.

Navest ćemo stoga samo prijevod ovih poredbenih frazema:

- *být <čistý> jako slovo boží* = biti švorc; neuk
- *poslouchat jako slovo boží <někoho (něco)>* = slušati kao boga, slijepo *<nekoga (něšto)>*
- *věřit jako slovu božímu něčemu (někomu)* = vjerovati kao bogu, slijepo *nečemu (někomu)*
- *je tam rámus (křik), že není slyšet vlastního slova* = tamo je takva buka da je nemoguće čuti i vlastite riječi

U drugom dijelu rječnika, *Výrazy neslovesné*, nalazimo veći broj bezglagolskih frazema sa sastavnicom *riječ*. Uspoređujući ih s hrvatskim jezikom, za neke od njih možemo pronaći i potpune ekvivalente, tj. frazeme koji se s njima poklapaju i formalno i semantički:

- čestné slovo
časna riječ
- jedním slovem
jednom riječju
- jinými slovy
drugim riječima
- planá (prazdná) slova
prazne (puke) riječi
- silná slova
teške riječi
- skoupý na slovo
škrt na riječima
- beze slova
bez riječi

Zatim uočavamo potpune semantičke, ali djelomične formalne ekvivalente. Razlikuju se ili po broju (jednina ili množina) ili prijedlozima ili broju sastavnica, ali značenje je jednako u oba jezika:

- okřídlená slova
krilata riječ
- do slova a do písmene
od riječi do riječi
- slovo (slova) do větru
bacati riječi u vjetar

Postoje i frazemi čiji ekvivalenti nisu zabilježeni u rječnicima koji su korišteni za prikupljanje korpusa ovog rada, ali možemo ih pronaći u govoru:

- dobré slovo = dobra riječ
Kad budeš razgovarala s njim, ubaci koju dobru riječ o meni.³
- medová slova (sladká slova) = slatke riječi
Te dvije slatke riječi je uvijek lijepo čuti.
- hlavní slovo = glavna riječ
Glavna riječ uvijek mora biti njegova.
- křivé slovo = kriva riječ
O tom čovjeku ne mogu reći niti jednu krivu riječ.
- ostré slovo (ostrá slova) = oštra riječ (oštre riječi)
Između njih dvoje pale su neke oštre riječi.
- <mé (tvé)> poslední slovo = <moja (tvoja)> zadnja riječ
Bit će tako i to je moja zadnja riječ!
- pravé (spravné) slovo <na pravém (spravném) místě> = prava riječ <na pravom mjestu>
To nema nikakve veze s pameću, sreća je prava riječ za to.
- slabé slovo = slaba riječ
Glupan je slaba riječ za tebe.
- velká slova = velike riječi
To su samo velike riječi kojima se razbacuju mali ljudi.

Posljednju skupinu čine frazemi koji nemaju svoj hrvatski ekvivalent ni u korištenim rječnicima, niti u govoru, pa možemo navesti samo njihov prijevod:

- slovo do pranice = povod spora
- hladká slova = glatke riječi (sinonim: slatke riječi)
- kulatá slova = okrugle, namjerno višeznačne riječi
- liný na slovo = lijen progovoriti
- <být> mocný slova = <biti> jak na riječi
- slova nečesaná <a> nemytá = proste riječi
- na slovo vzatý = u svakom smislu riječi

---

³ Primjeri iz osobnog frazeološkog fonda.

Výrazy slovesné su od sva četiri dijela rječnika najbogatiji frazemima sa sastavnicom *riječ*. S obzirom na to da je većina njih zapisana s varijantama kao što su oba glagolska vida ili izborne sastavnice unutar zagrada, postaje teže razlučiti potpune i djelomične formalne ekvivalente pa ćemo se stoga usredotočiti na semantički aspekt. Dakle, sljedeći frazemi su potpuni semantički i barem djelomični formalni ekvivalenti:

- *vzít / brát za slovo někoho*
hvatati za riječ
- *hltat každé slovo <někoho>*
progutati / gutati riječi *čije*
- *dát čestné slovo <na to (že)> někomu*
dati / davati <časnu (poštenu)> riječ
- *dodržet (splnit) <své> slovo*
držati / održati riječ
- *dostat se ke slovu*
doći / dolaziti do riječi; dobiti riječ
- *mít <nějaké (určité)> slovo někde*
imati <glavnu, prvu, veliku> riječ
- *mít hlavní slovo <v tom, něčem, někde>*
voditi (imati) glavnu riječ
- *mít vždy (všude) poslední slovo*
imati posljednju riječ
- *nechtít slyšet už ani slovo*
ni riječi <više> <!>
- *nenalézat (nemít, nenacházet) slov <pro něco>*
nemam riječi
- *porušit (nedodržet) své (čestné) slovo*
prekršiti / kršiti (pogaziti / gaziti) <zadanu (svoju)> riječ
- *vážit (odvažovat) každé slovo (slova) na zlatých vážkách*
vagati riječi (svaku riječ)
- *věřit každé slovo (na slovo) někomu*
povjerovati / vjerovati na riječ

- přejít od slov k činům
prijеći / prelaziti s riječi na djela
- volit <svá> slova <nějak>
birati riječi

Sljedeću skupinu čine frazemi koji su semantički, ali ne i formalni ekvivalenti:

- mít (najít <si>) dobré (vlidné) slovo *pro někoho*
kazati (reći) koju <dobru (lijepu)> riječ
- nechodit (nejít) pro slovo daleko
biti brz na riječi (riječima)
- nemoct ze sebe vypravit ani slovo
ostati / ostajati bez riječi
- pustit ke slovu *někoho*
dati riječ
- ztratit slovo s *někým*
izmijeniti / izmijenjati riječi
- vzít / brát svá slova zpátky (zpět)
povući svoju riječ

U ovom dijelu se pojavljuju i nove skupine ekvivalentata:

- a) formalni, ali ne i semantički ekvivalenti, tj. oni koji imaju jednaku strukturu u oba jezika, ali različito značenje:
  - být (bejt) od slova
biti od riječi
Dok u hrvatskom jeziku frazem *biti od riječi* ima značenje ‘držati obećanje’, u češkom jeziku isti frazem znači ‘znati odrješito i neugodno odgovoriti, odbrusiti’.
  - chytit / chytat za slovo *někoho*
hvatati za riječ *koga*

U hrvatskom jeziku frazem ima značenje ‘iskorištavati ono što kaže *tko*, inzistirati na točnosti iskaza *čijeg*’, a u češkom ‘zloupotrebljavati riječi *nečije* i podsjećati na njihovu netočnost’.

b) potpuni formalni, ali djelomični semantički ekvivalenti, tj. oni kod kojih se osnovno značenje frazema i njihova struktura poklapaju u oba jezika, ali samo u jednom postoji i dodatno značenje:

- dát slovo *někomu*

dati riječ

Frazem u češkom jeziku uz osnovno značenje ‘obećati’ ima i dodatno – ‘obećati se *nekomu* (obećati brak)’, koje u hrvatskom jeziku ne postoji.

I u ovom dijelu postoje frazemi za koje ne nalazimo ekvivalente u hrvatskim rječnicima, korištenima za prikupljanje korpusa ovog rada, ali upotrebljavaju se u govoru:

- dát na slova (slovo) *něčí* = držati do riječi *nečije*
Ja jako držim do njene riječi i zato ju uvijek pitam za savjet.⁴
- hlásat Slovo boží = širiti Božju riječ
Svećenici šire Božju riječ.
- muset mít vždy poslední slovo = morati uvijek imati zadnju riječ
On uvijek mora imati zadnju riječ.
- (muset) páčit (tahat) každé slovo z *někoho* = (morati) izvlačiti svaku riječ iz *nekoga*
Nije htio razgovarati pa sam morala izvlačiti iz njega svaku riječ.
- nepustit ke slovu *někoho* = ne dati doći do riječi *nekomu*
Ona toliko priča da ne da nikom drugom doći do riječi.
- nerozumět ani slova (slovu) *někomu* (z *něčeho*) = ne razumjeti ni riječi *nekoga* (*od nečega*)
Ne razumijem ni riječi od toga što govoriš, morat ćeš ponoviti.
- neříct <ani> slovo (ani slova) = ne reći <ni> riječ (ni riječi)

---

⁴ Primjeri iz osobnog frazeološkog fonda.

Da nisi rekao ni riječi od ovog nikomu!

- neřict jeřtř poslednř slovo *v něčem* = ne reći još zadnju riječ
Nismo još rekli zadnju riječ, sve je još moguće.
- neřict špatného (křivého) slova *<někomu> o někom* = ne reći lošu (krivu) riječ
<nekomu> o nekomu
On nikad nije rekao lošu riječ o tebi, dapače, uvijek te hvali.
- neslyšet dobrého slova (dobré slovo) *od nikoho* = ne čuti dobru riječ *ni od koga*
Ako ni od koga ne čuješ dobru riječ o njemu, radije ga se kloni.
- nevyměnit ani slovo *s někým* = ne rozmijeniti ni riječ *s nekim*
Iako smo sjedali jedno do drugog, cijelim putem nismo rozmijenili ni riječ.
- ani slovem nezavadit *o něco (někoho)* = ni riječju ne okrznuti *neřto (nekog)*
Tu osobu nije okrznuo niti jednom riječju.
- nezmřnit se ani slovem *o něčem (někom)* = ni riječju ne spomenuti *neřto (nekog)*
Ni jednom riječju nas nisu spomenuli, preuzeli su sve zasluge.
- nezmoct se *<ani>* na *<jediné>* slovo = ne moći progovoriti *<ni>* *<jedinu>* riječ
Od iznenađenja nije mogao progovoriti ni jedinu riječ.
- odejřt beze slova = otići bez riječi
Okrenula se i otiřla bez riječi.
- zopakovat / opakovat (odřřkávát) slovo od slova (slovo za slovem) *něco* = ponoviti / ponavljati (recitirati) od riječi do riječi *neřto*
Imař svoje miřljenje ili ćeř samo ponavljati od riječi do riječi ono řto je ona rekla?
- poslechnout / poslouchat na slovo *někoho* = posluřati / sluřati na riječ *nekoga*
Imam dobru djecu, uvijek me posluřaju na riječ.
- přispět slovem i skutkem *<někomu>* = pomoći riječju i djelom *<nekomu>*
Ta udruga je osnovana da pomaže djeci riječju i djelom.
- rozumět kařdė páte slovo *někomu (z něčeho)* = rozumjeti svaku petu riječ *nekoga (od nečega)*
Uspori, govoriř prebrzo, razumijem te svaku petu riječ.
- řřct jedním slovem *něco* = reći jednom riječju *neřto*
Sve je bilo kao iz bajke, jednom riječju rečeno: savrřenstvo.

- říct <své> poslední slovo = reći <svoju> zadnju riječ
Nismo još rekli zadnju riječ, ta tema je još otvorena.
- říct pravé slovo na pravém místě = reći pravu riječ na pravom mjestu
Nije uvijek lako reći pravu riječ na pravom mjestu.
- spoléhat na slovo (slova) *někoho* = pouzdati se u riječ (riječi) *nečiju*
Ona mi je to obećala i ja se u pouzdajem u njene riječi.
- věřit každé slovo *někomu* = vjerovati svaku riječ *nekomu*
Ja mu na tvom mjestu ne bih vjerovala svaku riječ.
- zaručit se <svým čestným> slovem <že> *někomu* = zajamčiti <svojom časnom> riječju <da> *nekomu*
Ona mi je zajamčila svojom riječju da će to napraviti.
- zavázat se slovem <že> *někomu* = obvezati se riječju <da> *nekomu*
Iako mi se riječju obvezao da će doći, još ga nema.
- znát slovo za slovem *něco* = znati od riječi do riječi *nešto*
Znam tu knjigu od riječi do riječi.
- cedit slova mezi zuby = cijediti riječi kroz zube
Ljutito je cijedio riječi kroz zube, optužujući nas za nemar.
- hledat slova <pro *něco*> = tražiti riječi <za *nešto*>
Dugo je tražio prave riječi prije nego je konačno progovorio.
- mít jen slova chvály *pro někoho* = imati samo riječi hvale za *nekoga*
Tvoji šefovi imaju za tebe samo riječi hvale.
- nešetřit slovy <na adresu *něčeho (někoho)*> = ne štedjeti riječi <na adresu *nečega (nekoga)*>
Přičaují o tome, nisu štedjeli riječi kritike.
- neztrácet slov <s *někým*> = ne gubiti riječi <s *nekim*>
Nije više gubio riječi, već se odmah dao na posao.
- použít / používat silná slova = upotrijebiti / upotřebiljavati jake riječi
Bila je to velika svađa i upotrebiljene su neke jake riječi.
- převracet (převalovat) slova v mysli (hlavě) = okretati (prevrtati) riječi u mislima (glavi)
Stalno prevrćem njene riječi u svojoj glavi.
- sypat slova z rukávu = sipati riječi iz rukava
On govori s takvom lakoćom, kao da sipa riječi iz rukava.

- zahrávat se se slovy = igrati se riječima

Taj pjesnik se vješto igra riječima.

Posljednju skupinu, kao i dosad, čine frazemi za koje uopće ne nalazimo ekvivalente sa sastavnicom *riječ* u hrvatskom jeziku, već ih možemo samo prevesti:

- být líný na slovo = biti lijen progovoriti
- dát na čestné (dobré) slovo *někomu něco* = dati na časnu (dobru) riječ, ne tražeci druga jamstva *nekomu nešto*
- dát si slovo <*s někým*> = dati si riječ <*s nekim*>, zaručiti se
- ani slovem si nevzpomenout *na někoho* = ni riječju se ne sjetiti *nekog*
- dotknout se hrubým (zlým) slovem *někoho* = dotaknuti se grubom (zlom) riječju *nekoga*
- dotknout se neopatrným slovem *někoho* = dotaknuti se neopreznom riječju *nekoga*
- držet <jen> na čestné slovo = jedva držati (o niti)
- hlásit se ke slovu = iskazati se
- chytit / chytat se slova = koristiti nebitne ili netočne riječi kao izgovor (za negativnu ocjenu ili kritiku *nekoga, něčega*)
- na jedno slovo jich mít sto (dvacet) = imati odgovor na sve
- nebýt mocen (schopen) slova = ne biti sposoban progovoriti
- nebýt schopný říct kloudné slovo = ne biti sposoban reći razumnu riječ
- nedostat kloudné slovo (ani slovo) *z někoho* = ne dobiti razumnu riječ (ni riječ) *od nekoga*
- neslyšet vlastního slova = ne čuti vlastite riječi (misli)
- nestát ani za slovo *někomu* = ne vrijediti ni riječi, nimalo *nekomu*
- nestát za dobré slovo *někomu* = ne vrijediti dobre riječi, nimalo *nekomu*
- nevymáčknot ze sebe slovo = ne iscijediti iz sebe riječ, ne progovoriti
- ovládat slovem a písmem *něco* = svladati riječju i pismom (potpuno) *něšto*
- prohodit slovo (par slov) *s někým* = kratko popričati *s nekim*
- promluvit si rozumné slovo *s někým (spolu)* = popričati razumno *s nekim*
- promluvit vážné slovo = progovoriti ozbiljno
- přijít ke slovu = dobiti priliku, postati potreban

- půjčit (dát / dávat) na čestné (dobré) slovo *někomu něco* = posuditi (dati / davati) samo na osnovi časne (dobře) riječi, bez drugih jamstava *nekomu nešto*
- slíbit na čestné slovo *někomu něco* = časno obećati *nekomu nešto*
- udělat na čestné slovo *něco* = napraviti samo na osnovi povjerenja *nešto*
- udělat *něco* (pracovat) <jen> za dobrý (dobré) slovo = napraviti *nešto* (raditi) <samo> za dobru riječ (zahvalu), ne očekujući nikakvu materijalnu nagradu
- utrousit <jen> slovo (pár slov) = progovoriti <samo> riječ (par riječi)
- zajít *k někomu* (zastavit se *u někoho*) na slovo = svratiti (zaustaviti se) na riječ-dviije (kratak razgovor) *kod nekog*
- zastavit se na půl slova *s někým* = zaustaviti se na pola riječi, kratko *s nekim*
- ztratit slovo *s někým* = izgubiti riječ-dviije *s nekim*, kratko popričati
- ztratit <dobré> slovo (pár slov) *za někoho u někoho* = dati svoju riječ *za nekoga kod nekoga*, jamčiti *za nekoga*
- bodat slovy = podbadati riječima
- lovit slova = loviti, tražiti riječi
- mít (najít) vřela slova <díků (uznání)> *pro někoho (něco)* = imati (naći) žarke riječi <hvale (priznanja)> *za nekoga (nešto)*
- převalovat slova v ústech = prevrtati riječi u ustima
- shodovat se do slova a do písmene <*s něčím*> = potpuno se slagati <*s nečím*>
- žonglovat se slovy = poigravati se riječima

U posljednjem dijelu rječnika, *Výrazy větné*, zabilježeni su frazemi rečenične strukture. Samo za dva takva frazema sa sastavnicom *riječ* nalazimo semantičke i formalne ekvivalente u hrvatskom frazeološkom rječniku:

- už ani slovo!
ni riječi više!
- slova mu <při tom> vázly (vázla, uvázly, uvázla) v hrdle (krku)
riječ je zapela (zastala) u grlu *komu*

Preostali češki frazemi sa sastavnicom *riječ* i njihov prijevod na hrvatski jezik:

- jeho slovo <tam> něco váží = njegova riječ <tamo> nešto vrijedi

- čestné (čestný) slovo! (dávám ti <čestné (čestný)> slovo; mé čestné slovo!) = časna riječ! (dajem ti časnu riječ; moja časna riječ!)
- drží to jen na čestný (dobrý) slovo = to se jedva drži (to se drži o niti)
- nikdy mu (vo něm) neřek (neřekl) křivýho (křivého) slova = nikad mu (o njemu) nije rekao krivu riječ
- co slovo, to lež! = to je potpuna laž
- slovo dělá muže = riječ čini muškarca, častan muškarac ispunjava svoja obećanja
- uklouzlo mu <jedno> neopatrné (neopatrny) slovo = neoprezno, nehotice je odao *nešto*
- co slovo, to perla! = to je jako točno, mudro i lijepo formulirano
- ještě (eště) neřek (neřekl) poslední slovo = još nije rekao posljednju riječ
- je to vaše poslední slovo? (to je vaše poslední slovo?) = da li je to vaša zadnja riječ?
- musí mít vždycky poslední slovo = uvijek mora imati zadnju riječ
- není na tom ani slova pravdy = u tome nema ni riječi istine
- konečně rozumný (rozumné) slovo! = konačno razumna riječ!
- to je <pro to> slabý slovo = to je rečeno previše ljubazno, u stvarnosti je to puno gore
- slovo dalo slovo = jedno je dovelo do drugog
- slovo tělem učiněno jest = i riječ je tijelom postala
- vlastního slova <tu> není slyšet = <tu> se ne može čuti ni vlastite riječi (misli)
- vyřečené slovo nedohoníš = jednom izrečeno više ne možeš povući
- beru tě za slovo! = držim te za riječ
- to je slovo! = to je jako dojmljivo
- to je jeho slovo proti mýmu (mému) = to je njegova riječ protiv moje
- ten drží slovo = taj ispunjava svoja obećanja
- máš moje <čestné> slovo! = imaš moju <časnu> riječ
- na jedno slovo jich má deset (sto) = na jednu riječ ih ima deset (sto)
- nechytej mě za <každý> slovo! = ne hvataj me za <svaku> riječ
- slovo o tom nepadlo (nepadlo o tom ani slovo) = to se nije ni spomenulo
- neujde mu ani slovo = ne promakne mu ni riječ

- abych tě nevzal za slovo! = da te ne bih uzeo za riječ!
- <každé> slovo (slova) aby z něj páčil (tahal) <heverem> = <svaku> riječ moraš izvlačiti iz njega
- tady platí jeho slovo (platí tu jeho slovo) = tu vrijedi njegova riječ
- je mu rozumět každý pátý (desátý) slovo = razumijem ga svaku petu (desetu) riječ
- stačí <říct> slovo a ...! (rekni slovo a ...!) = dovoljno je reći riječ i...! (reci riječ i...!)
- jeho slovo <tu> něco váží (jeho slovo tu má svou váhu) = njegova riječ se tu cijeni
- ne všelikému slovu věř! = ne vjeruj svemu što čuješ
- eště (ještě) slovo a ...! = još riječ i ...!
- slovo na to! = daj riječ, obećaj
- nikomu ani slovo! = nikome ni riječi
- jeho slova se rozcházejí (neshodují) s <jeho> činy = njegove riječi se razilaze (ne poklapaju) s <njegovim> djelima
- dobrá slova se nekupují = dobre riječi (pohvala, priznanje) se ne mogu kupiti, moraju se zaslužiti
- slova povzbuzují (hýbou), příklady táhnou = riječi potiču (pokreću), primjeri vuku (primjeri djeluju snažnije nego riječi)
- jeho slova padla na úrodnou půdu = njegove riječi su pale na plodno tlo, odlično su prihvaćene
- to jsou silná (sou silný) slova = to su velike riječi, pretjeruješ
- jeho slova padla na skálu = njegove riječi nisu proizvele željeni učinak
- slova mu šla těžko z úst = teško, nerado je to izgovarao
- to sou (jsou) jen (jenom) slova! = to su samo riječi
- došlo na jeho slova = došlo je na njegovo, pogodio je
- k tomu <ani> není třeba (zpotřebí) slov = sve daljnje riječi su suvišne, to je potpuno jasno
- já neříkám tak ani tak (já neříkám nic), ale na moje slova dojde = ne kažem ni tako, niti onako (ne kažem ništa), ali mislim da to neće dobro završiti
- na jeho slova spoléhat nelze = na njegove riječi se ne može računati
- škoda slov! (škoda <každýho (každého)> slova!) = šteta riječi, sve je uzalud

4.3. Ekvivalentnost frazema sa sastavnicom *riječ* u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku

Usporedimo li dosadašnje analize, postaje očigledno da postoje velike sličnosti između sva tri proučavana jezika, što, kao što je već rečeno, pripisujemo pripadanju istoj skupini jezika, slavenskim jezicima. Sličnosti postoje i na semantičkom i na formalnom polju, pa tako imamo potpune ekvivalente:

- **ВЗВЕШИВАТЬ СЛОВА**
vážit slova
vagati riječi
- **ДРУГИМИ СЛОВАМИ**
jinými slovy
drugim riječima
- **НИ СЛОВА БОЛЬШЕ**
už ani slovo!
ni riječi više!
- **ОДНИМ СЛОВОМ**
jedním slovem
jednom riječju
- **ПУСТЫЕ (ПУСТОПОРОЖНИЕ) СЛОВА**
planá (prazdná) slova
prazne (puke) riječi
- **СДЕРЖАТЬ / ДЕРЖАТЬ СЛОВО**
dodržet / držet slovo
održati / držati riječ
- **СКУПОЙ НА СЛОВА**
skoupý na slovo
škrt na riječima
- **СЛОВОМ И ДЕЛОМ**
slovem i skutkem (činem)
riječju i djelom

- ЧЕСТНОЕ СЛОВО
čestné slovo
časna riječ

Sljedeći frazemi, iako se na prvi pogled čine takvima, nisu potpuni semantički i formalni ekvivalenti. Razlikuju se po broju (jednina ili množina), padežu, prijedlogu, vidskim parnjacima glagola, rekciji ili broju riječi. Nazovimo ih stoga djelomičnim formalnim i potpunim semantičkim ekvivalentima:

- без единого слова (без слов)
beze slova (slov)
bez riječi
- бросать слова на ветер
slovo (slova) do větru
bacati riječi u vjetar
- дать / давать честное слово кому
dát čestné slovo někomu
dati / davati časnu riječ
- глотать слова
hltat každé slovo někoho
gutati riječi čije (gutati svaku riječ čiju)
- иметь последнее слово; последнее слово за кем
mít vždy (všude) poslední slovo; <mé, tvé> poslední slovo
imati posljednju riječ; posljednja (zadnja) riječ
- из слова в слово; от слова до слова; слово в слово; до слова
slovo od slova; slovo za slovem
od riječi do riječi
- крылатые слова
okřídlená slova
krilata riječ
- одно слово
jedním slovem <řít něco>
u jednu (dvije) riječi

- перейти / переходить от слов к делу
přejít od slov k činům
prijеći / prelaziti s riječi na djela
- поверить / верить на слово кому
věřit na slovo *někomu*
povjеровати / vjеровати na <golu> riječ
- слово за слово; от слова к слову
slovo po slově; slovo dalo slovo
riječ po riječ
- слово застряло в горле у кого
slova mu vázly (vázla, uvázly, uvázla) v hrdle (krku)
riječ je zapela (zastala) u grlu *komu*

Preostalu skupinu čine frazemi koji su semantički, ali ne i formalni ekvivalenti, tj. značenje im je jednako u sva tri jezika, ali struktura se razlikuje:

- брать слово с кого
vzít / brát za slovo *někoho*
držati za riječ *koga*
- взвешивать слова
vážit (odvažovat) každé slovo (slova) na zlatých vážkách
odvagnuti svaku riječ
- за словом в карман не лезет (не полезет) кто
nechodit (nejít) pro slovo daleko
biti brz na riječi (riječima)
- иметь возможность сказать слово
dostat se ke slovu
dobiti riječ; doći / dolaziti do riječi
- ловить на слове кого
chytít / chytat za slovo *někoho*
loviti u riječi (za riječ) *koga*
- словом сказать;
jedním slovem <řít *něco*>

u jednu (dvije) riječi

- у меня нет слов; не нахожу слов
nenalézat (nemít, nenacházet) slov <pro něco>
nemam riječi
- не мочь ни слова проговорить (промолвить, проронить, произнести);
слова не идут на язык (с языка) у кого; не проронив (не говоря) ни слова
zústat beze slova (slov); nebýt mocen (schopen) slova; nemoct ze sebe
vypravit ani slovo; nezmoct se <ani> na <jediné> slovo
ostati / ostajati bez riječi

Frazemi kojima je moguće pronaći ekvivalente čine više od 60% ukupnog korpusa frazema sa sastavnicom *riječ* u ruskom, češkom i hrvatskom jeziku, što ponovno potvrđuje činjenicu da su jezici srodni i sličnosti u njihovim frazeološkim fondovima velike.

5. Zaključak

U ovom radu analizirana je *riječ* kao sastavnica ruskih, čeških i hrvatskih frazema. Za prikupljanje korpusa korišteni su rječnici raznih autora svih triju jezika i pronađeno je više od 350 frazema. Oni su potom temeljito analizirani na strukturnoj i semantičkoj razini te je proučavana i njihova međusobna ekvivalentnost. Među njima su pronađeni frazemi sa strukturom fonetske riječi, sveze riječi i rečenice. Kao posebna skupina izdvojeni su i poredbeni frazemi. Na semantičkom polju pronađeno je više od 40 različitih frazeoloških značenja, u svakom od kojih sastavnica *riječ*, desemantizirana ili ne, ima svoju ulogu i pomaže tvoriti sliku te tako dešifrirati značenje frazema. Analizirajući ekvivalentnost, utvrdili smo da između frazema sva tri jezika semantički gotovo da i nema razlike, a čak i u strukturi postoje velike sličnosti, što je pripisano pripadnosti istoj jezičnoj skupini. Isto tako je uočeno da se velik broj frazema sa sastavnicom *riječ* aktivno upotrebljava u hrvatskom govoru, ali nije zabilježen u

frazeološkim rječnicima. To, osim mladosti znanosti, možemo pripisati i živosti jezika, u kojem gotovo svakodnevno nastaju novi frazemi, dok stari odumiru.

U najvećem broju analiziranih frazema sastavnica *riječ* je poistovjećena s obećanjem ili s govorom, što upućuje na njenu simboliku. Kroz povijest pa sve do danas, riječ se povezuje s čašću, razumom, biti čovjeka. Iako su, kao predmet proučavanja frazeologije, frazemi dio lingvistike, oni zadiru i u mnoge druge znanosti i područja ljudskog života te svjedoče ne samo o jeziku, već i o povijesti, načinu života i karakteru ljudi koji su ih stvorili i koristili.

6. Literatura

- Бирих, А. К., Мокиенко, В. М., Степанова, Л. И. (2005) *Русская фразеология. Историко-этимологический словарь*, Москва: Астрель, АСТ, Люкс.
- Войнова, Л. А., Жуков, В. П., Молотков, А. И., Федоров, А. И. (2001) *Фразеологический словарь русского языка*, Москва: Астрель, АСТ.
- Čermák, F., Hronek, J., Machač, J. (2009) *Slovník české frazeologie a idiomatiky 1-4*, Praha: Leda.
- Chevalier, J., Gheerbrant, A. (1994) *Rječnik simbola*, Zagreb: NZMH Mladost.
- Fink-Arsovski, Ž. (2002) *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, Zagreb: FF press.
- Matešić, J. (1982) *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Menac, A., Sesar, D., Kuchar, R. (1998) *Hrvatsko – češko – slovački frazeološki rječnik s indeksom čeških i slovačkih frazema*, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Menac, A., Fink-Arsovski, Ž., Venturin, R. (2003) *Hrvatski frazeološki rječnik*, Zagreb: Naklada Ljevak.
- Menac, A., Fink-Arsovski, Ž., Blažina I. M., Venturin, R. (2011) *Hrvatsko-ruski frazeološki rječnik*, Zagreb: Knjigra.
- Menac, A. (2007) *Hrvatska frazeologija*, Zagreb: Knjigra.

Мокиенко, В. М., Никитина Т. Г. (2008) *Большой словарь русских народных сравнений*, Москва: Олма Медиа Групп.

Федоров, А. И. (2001) *Фразеологический словарь русского литературного языка*, Москва: АСТ, Астрель.

Жуков, В. П., Жуков, А. В. (2006) *Русская фразеология*, Москва: «Высшая школа».

Hrvatski leksikon, dostupno na: <http://www.hrleksikon.info/definicija/ekvivalent.html>

7. Sažetak

Frazeologija se kao mlada lingvistička disciplina pojavila tek sredinom prošlog stoljeća. Njeni temelji položeni su u Rusiji, odakle se proširila na ostale slavenske jezike. U 70-im i 80-im godinama doživjela je svoj procvat i u hrvatskom i češkom jeziku te je nastavila izazivati veliki interes među lingvistima do danas.

Osnovna jedinica i predmet proučavanja frazeologije je frazem, izraz ustaljene strukture s najmanje dvije sastavnice koji se upotrebljava u gotovom obliku, unaprijed poznatom govorniku. Za njega su karakteristični slikovitost, emocionalna obojenost, ekspresivnost i konotacija, najčešće negativna.

U ovom radu proučavana je *riječ* u sastavu frazema ruskog, češkog i hrvatskog jezika. Pronađeni su neporedbeni i poredbeni frazemi različitih strukturnih tipova: fonetske riječi, nezavisne i zavisne sveze riječi te krnje, jednostavne ili složene rečenice. Analizirajući semantiku, posebna pozornost posvećena je ulozi sastavnice *riječ* u nastajanju frazeološkog značenja. Zaključeno je da je najviše frazema u kojima sastavnica *riječ* znači 'obećanje' ili 'govor'. Analiza ekvivalentnosti pokazala je veliku sličnost među jezicima. Frazemi su se gotovo bez iznimke podudarali u značenju, a velik broj njih i u strukturi, što nije neobično s obzirom na činjenicu da sva tri jezika pripadaju istoj jezičnoj skupini, slavenskim jezicima.

8. Ključne riječi

frazeologija, frazem, sastavnica, riječ, ruski jezik, češki jezik, hrvatski jezik, struktura, semantika, desemantizacija, semantički talog, konotacija, ekvivalentnost

Kratak životopis

Rođena sam 28. rujna 1988. godine u Dubrovniku, gdje sam završila osnovnu školu i jezičnu gimnaziju, maturirala odličnim uspjehom i potom upisala dvopredmetni studij ruskog i češkog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Godine 2010. završila sam preddiplomski te upisala diplomski studij češkog jezika i književnosti. Ljetni semestar akademske godine 2010./2011. provela sam u Republici Češkoj, točnije Pragu, zahvaljujući Ceepus stipendiji. Iste godine završila sam preddiplomski, te na jesen 2011. upisala diplomski studij ruskog jezika i književnosti. Osim spomenutih, vladam engleskim i njemačkim, a bez većih poteškoća se sporazumijevam i na španjolskom jeziku.